

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

**ROMAIN
GARY**
LADY L.

Traducere din franceză de
DORU MAREȘ

HUMANITAS
fiction

*Chiar trebuia să te fi văzut,
Și, vai, de-a binelea să-mi placi,
Candid să-ți spun dintr-un-nceput
Că mult prea mândră știi să taci.*

*Să te iubesc era deci necesar
Ca-n disperare să m-așezi,
Să fii idolatriei mele-altar,
Și-așa să mă asasinezi!*

*Odă umanității sau
întrebuințarea subjonctivului
Dedicată de Alphonse Allais lui Yane Avril*

I

Fereastra era deschisă. Pe fondul albastru al cerului, buchetul de lalele, în lumina verii, o ducea cu gândul la Matisse, pe care o moarte prematură îl luase la optzeci de ani. Până și petalele galbene, căzute împrejurul vazei, păreau să asculte de penelul maestrului. Lui Lady L. i se părea că natura începea să se înăbușe. Marii pictori îi luaseră totul, Turner îi furase lumina, Boudin, aerul și cerul, Monet, pământul și apa; Italia, Parisul, Grecia, întinse pe toți pereții, nu mai erau decât clișee, ce nu fusese pictat fusese fotografiat și întreg pământul căpăta din ce în ce mai mult aerul acesta epuizat pe care-l au fetele dezbrăcate de prea multe mâini. Ori poate că ea trăise prea multă vreme. Anglia îi sărbătorea astăzi cea de-a optzecea aniversare, iar gheridonul era acoperit de telegrame și de mesaje, dintre care mai multe veneau chiar de la Palatul Buckingham: în fiecare an același lucru, toată lumea sosea cu pași grei să-ți pună punctele pe *i*. S-a uitat reprobator la lalelele galbene, întrebându-se cum de putuseră ajunge florile

până în vaza ei preferată. Lady L. detesta galbenul. Era culoarea trădării, a bănuielii, culoarea viespilelor, a epidemiilor, a îmbătrânirii. Cum privea țintă, cu severitate, lalelele, aripile unei fulgerătoare bănuieli au atins-o în trecere... Ei, nu, nu era cu puțință. Nu știa nimeni. Doar o neglijență a grădinarului.

Își petrecuse toată dimineața în fotoliul din fața ferestrei deschise care dădea spre pavilion, cu capul sprijinit de mica pernă de care nu se despărțea nici odată și pe care o lua mereu în călătoriile ei. Motivele brodate reprezentau animale unite cu tandrețe în pacea fermecată a Edenului: îi plăceau mai ales leul care fraterniza cu mielul și leopardul care lingea iubitor urechea unei căprioare: viață, ce să mai vorbim. Naivitatea desenului sublinia încă mai mult idioțenia profundă și cu totul satisfăcătoare a scenei. Șaizeci de ani de mare artă sfârșiseră prin a-i întoarce pe dos stomacul când venea vorba despre capodopere: capitula din ce în ce mai des în fața propriei slăbiciuni pentru cromolitografii, pentru cărți poștale și pentru acele imagini victoriene pline de câini credincioși care salvează bebeluși de la înec, de pisoiași cu panglici roz și de îndrăgostiți sub clar de lună care își schimbă atât de plăcut dispoziția, cât și nobilele și plicticoasele ei pretenții. Mâna i se sprijinea de măciulia de fildeș a bastonului de care, de altfel, se putea lipsi cu ușurință, dar care o ajuta să își mențină acel aer de bătrână doamnă, contrar propriei naturi, dar care era așteptat din partea ei: bătrânețea

era încă o convenție pe care de acum trebuia să o respecte. Ochii îi râdeau către cupola aurită a pavilionului de vară care se desena deasupra castanilor, pe fondul cerului englezesc, cerul acesta de bonton, cu norii lui bine orându-iți și nuanțele de albastru pal ce o duceau cu gândul la rochiile nepoatelor, fără urmă de personalitate ori de imaginație: cer care părea îmbrăcat de un croitor al familiei regale, strict neutru și *așa cum se cuvine*.

Lui Lady L. i se păruse întotdeauna că acest cer englezesc este unul morocănos. Nu ți l-ai fi putut închipui având vreo emoție tainică, vreo mânie, vreun elan; îi lipsea dramatismul până și în timpul celor mai grozave averse; cele mai violente furtuni se mărgineau la a uda gazonul; fulgerele știau cum să cadă departe de copii și cum să evite drumurile circulare; cerul acesta nu era cu adevărat el însuși decât în timpul burnițelor fine și regulate, în monotonia cețurilor discrete și distinse; un manierat cer-umbrelă care, se simțea bine asta, atunci când își permitea vreun fulger o făcea numai fiindcă peste tot erau instalate paratrăsnete. Tot ce îi mai cerea încă acestui cer era să își dăruiască fondul senin al cupolei aurite, pentru ca Lady L. să poată rămâne în acea poziție ceasuri de-a rândul, privind, amintindu-și, visând.

Pavilionul fusese construit în stilul oriental, la modă în tinerețea ei. Îngrămădise acolo tot soiul de lucruri turcești pe care le colecționa cu un asemenea rafinament al prostului gust și într-un asemenea dispreț

al artei adevărate, încât unul dintre momentele de vârf ale îndelungatei ei cariere într-ale ironiei era marcat de ziua în care Pierre Loti, admis printr-o specială favoare în templul ei, plânse de emoție.

— Cred că nu mă voi schimba niciodată, a spus dintr-odată, cu voce tare. Sunt un pic cam anarhistă. Evident, la optzeci de ani este destul de jenant. Și de romantic, pe deasupra, ceea ce nu aranjează cu nici un chip lucrurile.

Lumina zilei i se juca pe chipul pe care semnele vârstei nu se trădau decât printr-o uscăciune în nuanța fildeșului, cu care nu reușea să se obișnuiască și care o surprindea în fiecare dimineață. Lumina era cea care părea să fi îmbătrânit. Timp de cincizeci de ani își păstrase întreaga strălucire; acum scăpăta, se întuneca, devenea cenușie. Însă încă făceau treabă bună ele două împreună. Buzele fine și delicate încă nu semănau cu niște gâze uscate, prinse în plasa de păianjen a ridurilor, numai ochii se mai potoliseră un pic, fără îndoială, și o mică sclipire amuzată sosise pentru a tempera alte focuri mai vii și mai tainice. Fiindcă Lady L. nu fusese mai puțin cunoscută pentru spirit decât pentru frumusețea ei: o ironie care nu contenea, care își atingea ținta fără a răni, cu eleganța măștrilor crimei, care știi să își arate superioritatea fără a umili. Astfel de jocuri se răriseră însă considerabil, iar ea supraviețuise tuturor lucrurilor care meritaseră să fie, pentru ea, o țintă. Tinerii o priveau cu admirație, simțind că fusese o adevărată

femeie. Era greu de îndurat, dar trebuie să știi și să fii, și să fi fost. În rest, nu fusese un secol în care femeile să fi fost cu adevărat iubite. Totuși, chipul acesta care atât de multă vreme fusese al ei... Nu și-l mai recunoștea. Uneori îi venea să râdă de el. Era *prea de tot* caraghios. Așa ceva nu prevăzuse, trebuia să și-o mărturisească, fusese atât de îndelung admirată, adulată, încât nu admisesese niciodată cu adevărat că așa ceva i s-ar fi putut întâmpla, că timpul ar fi putut merge chiar până acolo. Totuși, ce brută! Nimic nu respecta. Lady L. nu se plângea, dar situația o agasa. De fiecare dată când se uita într-o oglindă – uneori chiar era necesar –, ridica din umeri. *Prea* era absurd. Își dădea seama foarte bine că nu mai era decât „o adorabilă bătrână doamnă“ – da, după toți acei ani pe care-i pierduse fiind o doamnă, în prezent trebuia să mai fie și o bătrână doamnă. „Tot se mai vede că trebuie să fi fost foarte frumoasă...“ Când percepea astfel de șoapte insidioase, abia de se putea abține să nu zică un cuvânt curat franțuzesc, care-i stătea pe buze, prefăcându-se că nu a auzit nimic. Ceea ce se cheamă atât de pompos „vârsta senectuții“ te face să trăiești într-un climat bătărănesc, pe care fiecare semn de menajare nu face decât să îl accentueze: ți se aduce bastonul fără a-l fi cerut, ți se oferă brațul de câte ori faci un pas, se închid ferestrele imediat ce apari, ți se șoptește „Atenție, urmează o treaptă“, de parc-ai fi orb, și ți se vorbește cu o asemenea falsă veselie

de parcă s-ar ști că urmează să mori chiar mâine și toți încearcă să ți-o ascundă. Degeaba vedea că ochii ei negri, nasul în același timp delicat și bine conturat – de câte ori venea vorba despre el, i se spunea „nas aristocratic“ –, surâsul ei – celebrul surâs al lui Lady L. – obligau încă toate capetele să se întoarcă, știa foarte bine că în viață, la fel ca în artă, stilul nu e decât supremul refugiu al celor care nu mai au nimic de oferit și că frumusețea ei putea inspira un pictor, însă, de acum, în nici un caz vreun amant. Optzeci de ani! Incredibil.

— Drace! exclamă, peste douăzeci de ani nici atât n-o să se mai vadă!

După cincizeci de ani petrecuți în Anglia, încă mai gândea în franțuzește.

În dreapta, zărea intrarea principală a castelului, cu colonadele și scările sale în evantai, ce se întindeau de minune, coborând spre peluze; Vanbrugh avea cu certitudine geniul greutateii, tot ce construise apăsa pământul ca pentru a-i pedepsi păcatele. Lady L. detesta puritanii și chiar se gândise să vopsească în roz castelul, dar, dacă învățase ceva în Anglia, lucrul acesta era că trebuia să știe să se abțină atunci când își putea permite orice, drept care pereții Glendale House rămăseseră cenușii. Se mulțumise să împodobească toate cele patru sute de încăperi cu *trompe-l'oeil*-uri în stil italian, picturile lui Tiepolo, Fragonard și Boucher luptând vitejește cu plictisul sălilor uriașe, care se continuau una cu alta și unde totul părea gata pentru sosirea trenului.

Un Rolls urca încet pe aleea principală, oprindu-se pe peronul din fața intrării, iar cel mai mare dintre nepoții ei, James, după ce a așteptat ca șoferul să-i deschidă portiera, a ieșit din vehicul cu servieta de piele sub braț.

Lady L. detesta servietele de piele, bancherii, reuniunile de familie și aniversările; detesta tot ce era cum se cuvine, opulent, satisfăcut de sine, convențional și scrobit, dar alesese cu bună știință toate acestea, așa că mersese până la capăt. Întreaga viață întreprinsese o implacabilă acțiune teroristă, iar campania îi reușise admirabil: nepotul Roland era ministru, Anthony urma să devină în curând episcop, Richard era locotenent-colonel în regimentul reginei, James conducea destinele Băncii Angliei, iar rivala ei pe cât ura poliția și armata, pe atât ura și Biserica și bogătașii.

„Asta o să te-nvețe minte“, și-a zis în gând, privind pavilionul.

Familia o aștepta în încăperea alăturată, în jurul orobilului tort aniversar, iar ea era obligată că continue să joace jocul. Trebuie să fi fost cel puțin treizeci acolo, gata să se întrebe de ce-i părăsise atât de brusc, fără nici o explicație, și ce putea face de una singură în salonul verde cu papagali. Numai că ea, firește, niciodată nu era singură.

Prin urmare, s-a ridicat pentru a se duce înapoi, lângă nepoți și strănepoți. Nu ținea decât la unul dintre ei, la cel mai mic, care avea niște minunați